

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГА
ГОМБОЖАВЫН ЗАНДАНШАТАР
ТАНАА

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Одонгийн ЦОГТГЭРЭЛ

14201 Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг,
Жанжин Д.Сүхбаатарын талбай 1, Төрийн ордон,
Утас: 26-34-14, Факс: 32-30-34
E-mail: tsogtgerelo@parliament.mn
<http://www.parliament.mn>

2022.12.13 № УИХ-03/11852

танай _____-ны № _____-т

Тогтоолын төсөл өргөн мэдүүлэх
тухай

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.1 дэх заалт, Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1 дэх хэсэгт заасан бүрэн эрхийнхээ хүрээнд “Аж ахуйн үйл ажиллагаанд оролцох төрийн оролцоог хязгаарлах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг санаачлан боловсруулж, Монгол Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлж байна.

Тогтоолын төслийг Улсын Их Хурлын байнгын болон нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцүүлж өгнө үү.

Хүндэтгэсэн,

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

О. ЦОГТГЭРЭЛ

2022000619

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ЕРӨНХИЙ НАРИЙН БИЧГИЙН
ДАРГА Л.ӨЛЗИЙСАЙХАН ТАНАА

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Одонгийн ЦОГТГЭРЭЛ

14201 Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг,
Жанжин Д.Сүхбаатарын талбай 1, Төрийн ордон,
Утас: 26-34-14, Факс: 32-30-34
E-mail: tsogtgerelo@parliament.mn
http://www.parliament.mn

2022.12.12 № УИХ-03/11804
танай _____ -ны № _____ -т

Тов тогтоолгох тухай

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин зургадугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.1 дэх заалт, Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1 дэх хэсэгт заасан бүрэн эрхийнхээ дагуу “Аж ахуйн үйл ажиллагаанд оролцох төрийн оролцоог хязгаарлах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг санаачлан боловсрууллаа.

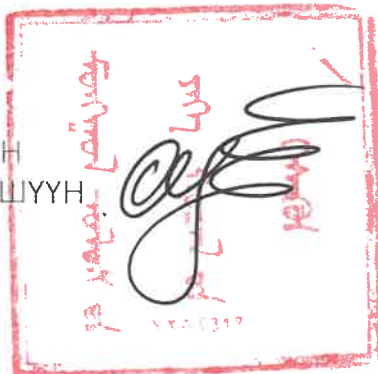
Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 40 дүгээр зүйлд заасны дагуу хянан үзэж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх тов тогтоож өгнө үү.

Тогтоолын төслийн бүрдүүлбэрийг хавсаргав.

Хавсралт 3.8 хуудастай.

Хүндэтгэсэн,

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

О. ЦОГТГЭРЭЛ

2022000507

МОНГОЛ УЛС
ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗАР

2022 он 06 дугаар
сарын 13-ны өдөр

Дугаар ХЭГ /1371

Улаанбаатар-12
Утас: 260817
Факс: 976-11-310011

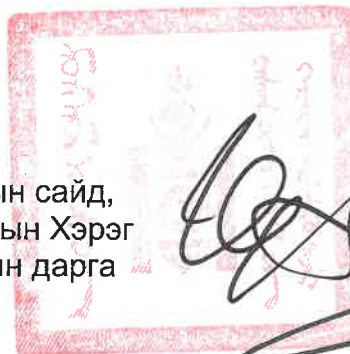
УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
О.ЦОГТГЭРЭЛ ТАНАА

Хуралдааны тэмдэглэл
хүргүүлэх тухай

Таны санаачлан боловсруулсан “Аж ахуйн үйл ажиллагаанд оролцох төрийн оролцоог хязгаарлах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг хэлэлцсэн Засгийн газрын 2022 оны 5 дугаар сарын 31-ний өдрийн хуралдааны тэмдэглэлийг хүргүүлж байна.

Хүлээн авч, танилцахыг хүсье.

Монгол Улсын сайд,
Засгийн газрын Хэрэг
эрхлэх газрын дарга

Ц.НЯМДОРЖ

000225006811

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛЭЭС

Монгол Улсын Засгийн газрын 2022 оны 5 дугаар сарын 31-ний өдрийн хуралдааны 31 дүгээр тэмдэглэлд:

“IX.ХЭЛЭЛЦСЭН нь: Улсын Их Хурлын гишүүн О.Цогтгэрэлийн санаачлан боловсруулсан “Аж ахуйн үйл ажиллагаанд оролцох төрийн оролцоог хязгаарлах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл

ШИЙДВЭРЛЭСЭН нь: Улсын Их Хурлын гишүүн О.Цогтгэрэлийн санаачлан боловсруулсан “Аж ахуйн үйл ажиллагаанд оролцох төрийн оролцоог хязгаарлах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг хэлэлцээд дараахь үндэслэлээр дэмжих боломжгүй байна. Үүнд:

1. Тогтоолын төслийн 1.1-д заасан төрийн болон орон нутгийн өмчит үйлдвэрийн газар, компанийг шинээр, эсхүл өөрчлөн байгуулах, эсхүл хувьцаа худалдан авах замаар нэмж байгуулахыг хориглохтой холбоотой зохицуулалт нь Төрийн хэмнэлтийн тухай хууль, Монгол Улсын Их Хурлаас баталсан Шинэ сэргэлтийн бодлого, уг бодлогыг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны хөтөлбөр болон Засгийн газрын холбогдох тогтоолын зорилт, арга хэмжээтэй давхардал үүсгэж байна. Тухайлбал,

1.1. Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны 106 дугаар тогтоолоор баталсан “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ын 6.4, уг бодлогыг хэрэгжүүлэх эхний шатны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 6.4.5-д “Төр, хувийн хэвшилтэй өрсөлдөж үйл ажиллагаа эрхлэхгүй, зөвхөн стратегийн ач холбогдолтой томоохон төслийг хэрэгжүүлэх зорилгоор, мөн төрөөс үнэ тарифыг зохицуулалт хийдэг, хувийн салбар дангаараа эрхлэх боломжгүй, нийтийн ашиг сонирхлын үүднээс зайлшгүй эрхлэх үйл ажиллагааны чиглэлд компани байгуулдаг байх, бизнесийн үйл ажиллагааны удирдлагад хөндлөнгөөс оролцох, нөлөөлөх байдлыг хязгаарлаж, бизнесийн шийдвэр нь улс төрийн нөлөөллөөс ангид байх, төрийн өмчит хуулийн этгээдийн засаглалыг сайжруулж, нээлттэй хувьцаат компани болгох ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлэх” арга хэмжээг төлөвлөсөн байна;

1.2. Монгол Улсын Их Хурлаас 2022 оны 4 дүгээр сарын 29-ний өдөр баталсан Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн 17 дугаар зүйлийн 17.1.1 дэх заалтад чиг үүргийн давхардалтай, эсхүл чиг үүрэг ойролцоо, харилцан уялдаа бүхий үйл ажиллагаа гүйцэтгэж байгаа төсвийн байгууллага, төрийн болон орон нутгийн өмчийн хуулийн этгээдийг өөрчлөн байгуулах, татан буулгах, бүтэц зохион байгуулалтыг өөрчлөх зэргээр удирдлагын зардлыг хэмнэх, мөн зүйлийн 17.1.3 дахь заалтад төрийн зарим нийтлэг үйлчилгээг хувийн хэвшил, мэргэжлийн холбоодоор гүйцэтгүүлэх арга хэмжээ авах талаар заасан байна;

1.3. “Төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийн шинэчлэлийн талаар авч хэрэгжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай” Засгийн газрын 2021 оны 345 дугаар тогтоолоор төрийн болон орон нутгийн өмчит компанийн засаглал, санхүүгийн сахилга батыг сайжруулах, үйл ажиллагааг

нээлттэй ил тод, олон нийтийн хяналтад оруулах хүрээнд төлөөлөн удирдах зөвлөлийн хараат бус гишүүн, гүйцэтгэх удирдлагыг нээлттэй сонгон шалгаруулах, үнэт цаас гаргах, зээл авахдаа холбогдох журмыг баримтлан санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаас зөвшөөрөл авах, Засгийн газрын шийдвэргүйгээр охин болон хараат төрийн өмчийн болон төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийг байгуулахгүй байх зэрэг арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхийг Засгийн газрын холбогдох гишүүдэд үүрэг болгосон байна.

2. Тогтоолын төслийн 1.2-т заасан төрийн болон орон нутгийн өмчит компани байгуулах хязгаарыг “400” гэж тогтоох болсон үндэслэл тодорхойгүй, төрийн өмчит компани байгуулахад тавигдах хязгаарлалтыг эрхлэх үйл ажиллагааны чиглэл, онцлог болон хувийн хэвшлээр гүйцэтгүүлэх боломжтой эсэх зэрэг гол үзүүлэлтийг биш, зөвхөн тоон хэмжүүрийг харгалзах байдлаар тогтоохоор зохицуулсан нь учир дутагдалтай төдийгүй үүсээд байгаа бэрхшээлийг цогц байдлаар шийдвэрлэх боломжгүй байна.

Монгол Улсын Засгийн газраас төрийн болон орон нутгийн өмчит хуулийн этгээдтэй холбоотой үүсээд байгаа асуудлыг цогц байдлаар шийдвэрлэх зорилгоор Төрийн болон орон нутгийн өмчит компанийн тухай хуулийн төслийг боловсруулж, 2022 оны 5 дугаар сарын 4-ний өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн.

Уг хуулийн төсөлд төрийн болон орон нутгийн өмчит компани байгуулах үндэслэл, шаардлагыг тодорхойлж, улмаар хуульд зааснаас бусад тохиолдолд төрийн болон орон нутгийн өмчит компани үүсгэн байгуулахыг хориглохоор зохицуулсан.

Мөн стратегийн ач холбогдол бүхий салбарт үйл ажиллагаа явуулах чиглэлийн жагсаалтыг 4 жил тутамд Монгол Улсын Их Хурал, харин төрийн болон орон нутгийн өмчит компани байгуулж болох нийтийн зориулалттай дэд бүтэц болон үйлчилгээний зэрэг тодорхой салбарын жагсаалтыг Засгийн газраас батлахаар хуулийн төсөлд тусгасан байна.

3. Тогтоолын төслийн 1.3-т төрийн болон орон нутгийн өмчит компанийн талаар цаашид авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ, бодлогын баримт бичиг, шийдвэрийн баримт бичгийг боловсруулж, Монгол Улсын Их Хуралд танилцуулахаар заасан нь Улсын Их Хурлын болон Засгийн газрын холбогдох шийдвэртэй давхардал үүсгэж байна.

Тухайлбал, “Төрийн өмчит хуулийн этгээдийн хувьцааг 2022-2023 онд биржээр олон нийтэд нээлттэй худалдах үндсэн чиглэл батлах тухай” Монгол Улсын Их Хурлын тогтоолд төрийн өмчит 36 хуулийн этгээдийн 34 хүртэлх хувийн эхний хувьцааг нэмж гарган олон нийтэд нээлттэй худалдаж, нээлттэй хувьцаат компани болгон өөрчлөн байгуулах ажлыг холбогдох хууль тогтоомжийн хүрээнд зохион байгуулах арга хэмжээг авахаар заасан.

4. Тогтоолын төсөл болон төслийн үзэл баримтлал нь Хууль тогтоомжийн тухай хуульд заасан агуулгын болон боловсруулалтын шаардлагыг хангахгүй байна.

Тухайлбал, тогтоолын төслийн тэмдэглэх хэсэгт Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн зохицуулалтыг бүхлээр нь тогтоолын төслийн хууль зүйн үндэслэл болгосон нь Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 36.3-т

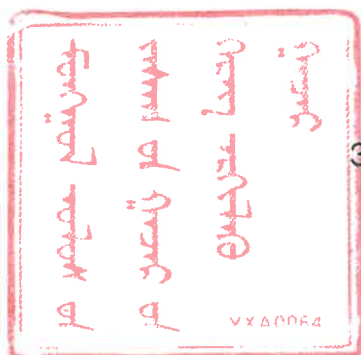
“Тогтоолын төслийн тэмдэглэх хэсэгт уг тогтоол гарах болсон үндэслэл шаардлага, эсхүл хуулийн заалтыг үндэслэсэн байна.” гэж заасантай нийцэхгүй байна. Өөрөөр хэлбэл, уг тогтоолын төслийн хууль зүйн үндэслэлд тогтоолын тогтоох хэсгээр зохицуулаагүй “төрийн өмчийг барьцаалах, хувьчлах, шилжүүлэх” зэрэг харилцаанд хамаарах Улсын Их Хурлын эрх хэмжээг тусгасан, мөн тухайн зохицуулалт нь орон нутгийн өмчит компанийн асуудалд хамаарахгүй, зөвхөн төрийн өмчид хамааралтай тул хууль зүйн зөрчил үүсгэж байна.

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 5 дахь хэсэгт зааснаар “төрийн өмчит хуулийн этгээдийг шинээр байгуулах, өөрчлөх, татан буулгах тухай шийдвэр гаргах, түүний дүрмийг батлах” нь Засгийн газрын эрх хэмжээнд хамаарах бөгөөд уг эрхийг Улсын Их Хурлын тогтоолоор хязгаарлах талаар хуульд тодорхой зохицуулалт байхгүй байна.

Ийнхүү тогтоолын төсөлд холбогдох хууль тогтоомжоор нэгэнт зохицуулсан асуудал, арга хэмжээг давхардуулан тусгасан нь Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 35.1.1-д “Монгол Улсын Үндсэн хуульд нийцсэн, бусад хууль болон Монгол Улсын олон улсын гэрээний заалттай уялдсан байх” гэж, мөн хуулийн 35.1.2-т “хуулийн заалтыг давтахгүй байх” гэж заасан шаардлагатай тус тус зөрчилдөж байна.

Мөн тогтоолын төслийн 1.2-т тооны дээд хязгаарыг шалгуур болгон төрийн болон орон нутгийн өмчит компанийг шинээр, эсхүл өөрчлөн байгуулах замаар байгуулахыг хориглох агуулга бүхий зохицуулалт нь дээрх хууль тогтоомжид заасан төр, хувийн хэвшилтэй өрсөлдөж үйл ажиллагаа эрхлэхгүй, зөвхөн стратегийн ач холбогдолтой томоохон төслийг хэрэгжүүлэх зорилгоор, мөн төрөөс үнэ тарифын зохицуулалт хийдэг, хувийн салбар дангаараа эрхлэх боломжгүй, нийтийн ашиг сонирхлын үүднээс зайлшгүй эрхлэх үйл ажиллагааны чиглэлд компани байгуулдаг байх, бусад салбарт байгуулахгүй байх нөхцөл, шаардлагатай нийцэхгүй байна.

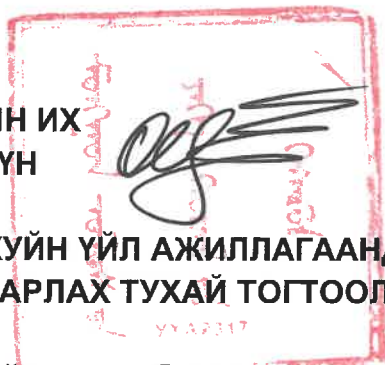
Иймд уг асуудлаар Улсын Их Хурлын тогтоол шинээр гаргах шаардлагатай эсэхийг дахин нягтлах нь зүйтэй байна.” гэжээ.

ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗАР

БАТЛАВ.

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ГИШҮҮН**

О.ЦОГТГЭРЭЛ

**АЖ АХУЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНД ОРОЛЦОХ ТӨРИЙН ОРОЛЦООГ
ХЯЗГААРЛАХ ТУХАЙ ТОГТООЛЫН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ**

Нэг. Хуулийн төсөл боловсруулах үндэслэл, шаардлага

1.1 Хууль зүйн үндэслэл

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 5 дугаар зүйлийн нэгдүгээр хэсэгт “Монгол Улс дэлхийн эдийн засгийн хөгжлийн түгээмэл хандлага, өөрийн орны өвөрмөц онцлог нийцсэн олон хэвшил бүхий эдийн засагтай байна” гэж, хоёрдугаар хэсэгт “Төр нь нийтийн болон хувийн өмчийн аливаа хэлбэрийг хүлээн зөвшөөрч, өмчлөгчийн эрхийг хуулиар хамгаална” гэж тусгасан.

2021 оны 12 сарын 30-ны өдөр Монгол Улсын Их Хурлаас баталсан “Шинэ Сэргэлтийн бодлого батлах тухай” тогтоолын нэгдүгээр хавсралт “Шинэ Сэргэлтийн Бодого”-ын 6.4-д “Төрийн өмчит аж ахуйн нэгжүүдийн үр ашиг, засаглалыг сайжруулж, олон нийтийн шууд хяналтад оруулах ажлыг зохион байгуулна” гэж, уг баримт бичгийн хоёрдугаар хавсралт “Шинэ Сэргэлтийн Бодогыг хэрэгжүүлэх эхний үе шатны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийн 6.4.5-д “Төр хувийн хэвшилтэй өрсөлдөж үйл ажиллагаа эрхлэхгүй, зөвхөн стратегийн ач холбогдол бүхий салбарт, эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх чухал ач холбогдолтой томоохон төслийг хэрэгжүүлэх зорилгоор, мөн төрөөс үнэ тарифын зохицуулалт хийдэг, хувийн салбар дангаараа эрхлэх боломжгүй, нийтийн ашиг сонирхлын үүднээс зайлшгүй эрхлэх үйл ажиллагааны чиглэлд компани байгуулдаг байх, бизнесийн үйл ажиллагааны удирдлагад хөндлөнгөөс оролцох, нөлөөлөх байдлыг хязгаарлаж, бизнесийн шийдвэр нь улс төрийн нөлөөллөөс ангид байх, төрийн өмчит хуулийн этгээдийн засаглалыг сайжруулж, нээлттэй хувьцаат компани болгох ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлэх” гэж зааж өгсөн байна.

1.2 Практик шаардлага

Бид хувийн өмчийг эрхэмлэсэн, олон хэвшил бүхий эдийн засагтай улс байх нийгмийн гэрээг 1992 онд батлагдсан Шинэ Үндсэн Хуулиндаа суулгаж өгсөн. Ингэснээр төрийн зохицуулах болон өмчлөлийн бодлого салангид байх олон улсын нийтлэг зарчим руу шилжсэн. Гэвч эдийн засгийг зохицуулах чиг үүрэг бүхий төрийн байгууллагаад харьяандаа аж ахуйн шинжтэй үйл ажиллагаа явуулдаг аж ахуйн нэгжүүдийг олноор үүсгэн байгуулах явдал хавтгайрлаа. Үндэсний статистикийн газрын мэдээлж байгаагаар Бизнес регистирт бүртгэлтэй төрийн болон орон нутгийн өмчийн хуулийн этгээдийн тоо 2013 онд 4,532 байсан бол 2021 онд 5,407 болж өссөн. Түүнийг нарийвчилбал 2013 оны байдлаар ТӨҮГ, ОНӨҮГ-ийн тоо 261 байсан бол 2021 онд 406 болж, төсвийн байгууллага 3,929 байсан нь 4,789 болж өсчээ.

Ингэж хувийн хэвшлийн гүйцэтгэх бүрэн боломжтой ажил, үйлчилгээг явуулахаар төрийн зүгээс аж ахуйн үйл ажиллагаа явуулах хуулийн этгээдийг үүсгэн

байгуулж буй нь өөртөө илт давуу байдлыг бий болгон дангаар гүйцэтгэх, өрсөлдөөний тэгш байдлыг үүсгэх зүй бус үр дагавруудтай.

Гэвч эдгээр төрийн өмчит үйлдвэрийн газар, компаниудын дийлэнх олонхи нь алдагдалтай ажиллаж буй бөгөөд энэ нь эргээд улсын төсөвт дарамт үзүүлж байна. Эдгээр үндэслэл, шаардлагын улмаас аж ахуйн үйл ажиллагаанд оролцох төрийн оролцоог хязгаарлах тухай хуулийн төслийг боловсруулж байна.

Хоёр. Хуулийн төслийн зорилго, ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Энэхүү төсөл нь тогтоол хэлбэрээр гарах бөгөөд дараах зүйлсийг зааж өгнө.

1. Дараагийн парламент бүрдтэл төрийн болон орон нутгийн өмчит үйлдвэрийн газар, компанийг байгуулахыг хязгаарлах, байгуулах зайлшгүй гарвал зөрүүлээд хувьчлах гарцыг гарган тооны дээд хязгаарыг зааж өгөх
2. Төрийн өмчит аж ахуйн нэгжүүдийн үр ашгийг дээшлүүлэх, цаашид авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ, бодлогын баримт бичгийг боловсруулан Улсын Их Хурлаар батлуулахыг Засгийн Газарт даалгах

Гурав. Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсч болох нийгэм, эдийн засаг, хууль зүйн үр дагавар

Хуулийн төсөл батлагдсанаар төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой компани, төрийн өмчит үйлдвэрийн газрыг байгуулах явдал хумигдаж, байгуулах зайлшгүй тохиолдол үүссэн нөхцөлд зөрүүлэн бууруулах шаардлага бүхий тооны хязгаарыг төв

Дөрөв. Хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль болон бусад хуультай хэрхэн уялдах талаар

Энэхүү хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль болон бусад хууль тогтоомжтой нийцэх бөгөөд Засгийн Газрын санаачилгаар Улсын Их Хурлаас батлагдсан “Шинэ Сэргэлтийн Бодлого”-ын үзэл баримтлал, зорилготой яв цав нийцэж буй билээ.

ХУУЛЬ САНААЧЛАГЧ

--оОо--

ТАНИЛЦУУЛГА

Аж ахуйн үйл ажиллагаанд оролцох
төрийн оролцоог хязгаарлах тухай

“Монгол Улс дэлхийн эдийн засгийн хөгжлийн түгээмэл хандлага, өөрийн орны өвөрмөц онцлогт нийцсэн олон хэвшил бүхий эдийн засагтай байна” гэж, хоёрдугаар хэсэгт “Төр нь нийтийн болон хувийн өмчийн аливаа хэлбэрийг хүлээн зөвшөөрч, өмчлөгчийн эрхийг хуулиар хамгаална” гэж 1992 онд батлагдсан Шинэ Үндсэн Хуулиндаа суулгаж хувийн өмчийг эрхэмлэсэн, олон хэвшил бүхий эдийн засагтай улс байх нийгмийн гэрээг батлан, нийтээрээ дагаж эхэлсэн. Ингэснээр төрийн зохицуулах болон өмчлөлийн бодлого салангид байх олон улсын нийтлэг зарчим руу шилжсэн.

Мөн 2021 оны 12 сарын 30-ны өдөр Монгол Улсын Их Хурлаас баталсан “Шинэ Сэргэлтийн бодлого батлах тухай” тогтоолын нэгдүгээр хавсралт “Шинэ Сэргэлтийн Бодого”-ын 6.4-д “Төрийн өмчит аж ахуйн нэгжүүдийн үр ашиг, засаглалыг сайжруулж, олон нийтийн шууд хяналтад оруулах ажлыг зохион байгуулна” гэж, уг баримт бичгийн хоёрдугаар хавсралт “Шинэ Сэргэлтийн Бодогыг хэрэгжүүлэх эхний үе шатны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийн 6.4.5-д “Төр хувийн хэвшилтэй өрсөлдөж үйл ажиллагаа эрхлэхгүй, зөвхөн стратегийн ач холбогдол бүхий салбарт, эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх чухал ач холбогдолтой томоохон төслийг хэрэгжүүлэх зорилгоор, мөн төрөөс үнэ тарифын зохицуулалт хийдэг, хувийн салбар дангаараа эрхлэх боломжгүй, нийтийн ашиг сонирхлын үүднээс зайлшгүй эрхлэх үйл ажиллагааны чиглэлд компани байгуулдаг байх, бизнесийн үйл ажиллагааны удирдлагад хөндлөнгөөс оролцох, нөлөөлөх байдлыг хязгаарлаж, бизнесийн шийдвэр нь улс төрийн нөлөөллөөс ангид байх, төрийн өмчит хуулийн этгээдийн засаглалыг сайжруулж, нээлттэй хувьцаат компани болгох ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлэх” гэж зааж өгсөн байна.

Гэвч эдийн засгийг зохицуулах чиг үүрэг бүхий төрийн байгууллагууд харьяандаа аж ахуйн шинжтэй үйл ажиллагаа явуулдаг аж ахуйн нэгжүүдийг олноор үүсгэн байгуулах явдал хавтгайрлаа. Үндэсний статистикийн газрын мэдээлж байгаагаар Бизнес регистрт бүртгэлтэй төрийн болон орон нутгийн өмчийн хуулийн этгээдийн тоо 2013 онд 4,532 байсан бол 2021 онд 5,407 болж өссөн. Түүнийг нарийвчилбал 2013 оны байдлаар ТӨҮГ, ОНӨҮГ-ийн тоо 261 байсан бол 2021 онд 406 болж, төсвийн байгууллага 3,929 байсан нь 4,789 болж өсчээ.

Хувийн хэвшлийн гүйцэтгэх бүрэн боломжтой ажил, үйлчилгээг явуулахаар төрийн зүгээс аж ахуйн үйл ажиллагаа явуулах хуулийн этгээдийг үүсгэн байгуулж буй нь өөртөө илт давуу байдлыг бий болгон дангаар гүйцэтгэх, өрсөлдөөний тэгш байдлыг үүсгэх зүй бус үр дагавруудтай.

Гэвч эдгээр төрийн өмчит үйлдвэрийн газар, компаниудын дийлэнх олонхи нь алдагдалтай ажиллаж буй бөгөөд энэ нь эргээд улсын төсөвт дарамт үзүүлж байна. Эдгээр үндэслэл, шаардлагын улмаас аж ахуйн үйл ажиллагаанд оролцох төрийн оролцоог хязгаарлах тухай хуулийн төслийг боловсруулж байна.

Тогтоолын төсөлтэй холбоотойгоор 2022 оны 4 сарын 13-наас байршуулсан d.parliament.mn сайтад санал ирээгүй болно. Харин өөрийн сошиал сувгаар явуулсан хэлэлцүүлэгт ирсэн саналуудыг нэгтгэн хавсаргав.

_____оОо_____

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

20..оны ...дугаар
сарын-ны өдөр

Дугаар

Улаанбаатар
хот**Аж ахуйн үйл ажиллагаанд оролцох
төрийн оролцоог хязгаарлах тухай**

Монгол улсын Их Хурлын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1 дэх хэсэг, Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас тогтоох нь

1.Төрийн болон орон нутгийн өмчийн талаар дараах зарчмыг 2024 оны 07 дугаар сарын 01 хүртэл бариж ажиллахыг Монгол Улсын Засгийн Газар /Л.Оюун-Эрдэнэ/-т даалгасугай:

1/Төрийн болон орон нутгийн өмчит үйлдвэрийн газар, төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой компанийг шинээр үүсгэн байгуулах, өөрчлөн байгуулах замаар нэмж бий болгох, өөрчлөн байгуулах хэлбэрээр нэмж бий болгох, эдгээрийг бий болгох зорилгоор хувьцаа худалдан авах, өрийг хувьцаагаар солихыг хориглох:

2/Төрийн болон орон нутгийн өмчит үйлдвэрийн газар, төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой компаний тооны дээд хязгаарыг 400 байхаар тогтоож, шинээр үүсгэх, өөрчлөн байгуулах шаардлага бий болсон тохиолдолд хувьчлах, хувьд шилжүүлэх, татан буулгах зарчмыг баримтлах:

3/Төрийн өмчит хуулийн этгээдийн талаар цаашид авах арга хэмжээг бодлогын баримт бичигт тусган хэрэгжүүлэх шийдвэрийн төслийг боловсруулан Улсын Их Хуралд танилцуулах :

2.Энэ тогтоолын биелэлтэд хяналт тавьж ажиллахыг Монгол Улсын Хурлын Эдийн Засгийн байнгын хороо /Ж.Ганбаатар/, Төсвийн байнгын хороо /Г.Тэмүүлэн/ нарт үүрэг болгосугай.

Гарын үсэг

**АЖ АХУЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНД ОРОЛЦОХ ТӨРИЙН ОРОЛЦООГ
ХЯЗГААРЛАХ ТУХАЙ ТОГТООЛЫН ТӨСЛИЙН ХЭРЭГЦЭЭ, ШААРДЛАГЫН
СУДАЛГАА**

Улаанбаатар хот 2022 он

**АЖ АХУЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНД ОРОЛЦОХ ТӨРИЙН ОРОЛЦООГ
ХЯЗГААРЛАХ ТУХАЙ ТОГТООЛЫН ТӨСЛИЙН ХЭРЭГЦЭЭ, ШААРДЛАГЫН
СУДАЛГАА**

НЭГ. Ерөнхий мэдээлэл

ХОЁР. Асуудлын дүн шинжилгээ

ГУРАВ. Асуудлыг шийдвэрлэх зорилгыг тодорхойлсон байдал

ДӨРӨВ. Асуудлыг зохицуулах хувилбарууд, эерэг болон сөрөг тал дээр хийсэн харьцуулалт

ТАВ. Сонгосон хувилбарын үр нөлөөг тандан судалсан байдал

ЗУРГАА. Зохицуулалтын хувилбаруудыг харьцуулсан дүгнэлт

ДОЛОО. Олон улсын болон бусад улсын хууль эрх зүйн зохицуулалттай харьцуулсан байдал

НАЙМ. Зөвлөмж

НЭГ. Ерөнхий мэдээлэл

“Монгол Улс дэлхийн эдийн засгийн хөгжлийн түгээмэл хандлага, өөрийн орны өвөрмөц онцлогт нийцсэн олон хэвшил бүхий эдийн засагтай байна” гэж, хоёрдугаар хэсэгт “Төр нь нийтийн болон хувийн өмчийн аливаа хэлбэрийг хүлээн зөвшөөрч, өмчлөгчийн эрхийг хуулиар хамгаална” гэж 1992 онд батлагдсан Шинэ Үндсэн Хуулиндаа суулгаж хувийн өмчийг эрхэмлэсэн, олон хэвшил бүхий эдийн засагтай улс байх нийгмийн гэрээг батлан, нийтээрээ дагаж эхэлсэн. Ингэснээр төрийн зохицуулах болон өмчлөлийн бодлого салангид байх олон улсын нийтлэг зарчим руу шилжсэн.

ХОЁР. АСУУДЛЫН ДҮН ШИНЖИЛГЭЭ

Мөн чанар, цар хүрээг тогтоох

Мөн 2021 оны 12 сарын 30-ны өдөр Монгол Улсын Их Хурлаас баталсан “Шинэ Сэргэлтийн бодлого батлах тухай” тогтоолын нэгдүгээр хавсралт “Шинэ Сэргэлтийн Бодлого”-ын 6.4-д “Төрийн өмчит аж ахуйн нэгжүүдийн үр ашиг, засаглалыг сайжруулж, олон нийтийн шууд хяналтад оруулах ажлыг зохион байгуулна” гэж, уг баримт бичгийн хоёрдугаар хавсралт “Шинэ Сэргэлтийн Бодлогыг хэрэгжүүлэх эхний үе шатны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийн 6.4.5-д “Төр хувийн хэвшилтэй өрсөлдөж үйл ажиллагаа эрхлэхгүй, зөвхөн стратегийн ач холбогдол бүхий салбарт, эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх чухал ач холбогдолтой томоохон төслийг хэрэгжүүлэх зорилгоор, мөн төрөөс үнэ тарифын зохицуулалт хийдэг, хувийн салбар дангаараа эрхлэх боломжгүй, нийтийн ашиг сонирхлын үүднээс зайлшгүй эрхлэх үйл ажиллагааны чиглэлд компани байгуулдаг байх, бизнесийн үйл ажиллагааны удирдлагад хөндлөнгөөс оролцох, нөлөөлөх байдлыг хязгаарлаж, бизнесийн шийдвэр нь улс төрийн нөлөөллөөс ангид байх, төрийн өмчит хуулийн этгээдийн засаглалыг сайжруулж, нээлттэй хувьцаат компани болгох ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлэх” гэж зааж өгсөн байна.

Эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөж байгаа нийгмийн бүлэг, иргэд, аж ахуйн нэгж, байгууллага, бусад этгээдийг тодорхойлох

Уг зохицуулалттай холбоотойгоор дараах бүлэг, иргэд, аж ахуйн нэгж, байгууллагуудын эрх ашиг хөндөгдөж байна гэж үзэж байна.

Эрх ашиг нь хөндөгдөх бүлэг		Нөлөөлж буй хэлбэр
1	Бизнес эрхлэгчид	Хувийн хэвшлийн хэрэгжүүлэх боломжтой салбар, аж ахуйн үйл ажиллагааг бодлогоор зохицуулах ёстой төрийн байгууллагын харьяа байгууллага гүйцэтгэснээр зах зээлд давуу тал эдлэх, ашиг сонирхлын зөрчил үүсэх нөхцөл байдал бий болж байна.
2	Иргэд	Ингэснээр иргэдийн олон сонголтот, чанартай бүтээгдэхүүн үйлчилгээ авах боломжийг хааж байна.

эрхэлж байгаа байгууллагуудын авч хэрэгжүүлж буй арга хэмжээ хангалтгүй, төрөөс тодорхой зохицуулалт хийх зайлшгүй шаардлагатай байгаа учир энэ хувилбарыг сонгох боломжгүй.

“Хэвлэл мэдээлэл болон бусад арга хэрэгслээр дамжуулан олон нийтийг соён гэгээрүүлэх” хувилбарын хувьд иргэд, олон нийт, бизнесүүдэд түрэн ирж буй чиг хандлагын талаарх мэдээллийг хангалттай сайн өгөх боловч түүнд тохирсон түүхий эд, өгөгдлийн баазыг төр нийлүүлэхгүй тул ашиглагдах боломжгүй хувилбар.

“Зах зээлийн механизмаар дамжуулан төрөөс зохицуулалт хийх” хувилбарын хувьд татвар, хураамжийн бодлого, зөвшөөрөл, лиценз, квотыг тогтоох замаар зохицуулдаг хувилбар. Төр өөрт буй мэдээллийг хуримтлуулан хүргэх, өгөх үйлчилгээ үзүүлж буй тул өөрийн төлбөр хураамжтай байна. Үүнийг хэн, хэрхэн тогтоох зарчмыг заавал судлах ёстой болж байна.

“Төрөөс санхүүгийн интервенц хийх” -тохиромжгүй хувилбар.

“Төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшлээр тодорхой чиг үүргийг гүйцэтгүүлэх” боломжтой боловч анхдагч буюу задгай өгөгдөл нь хувь хүний болон байгууллага, төрийн албаны нууцад хамаарах мэдээлэлтэй тул тохиромжгүй хувилбар.

“Захиргааны шийдвэр гаргах”-Захиргааны ерөнхий хуулийн 11 дүгээр зүйлд заасан захиргааны акт хэлбэрээр шийдвэрлэхэд тохиромжгүй гэж үзсэн тул сонгох боломжгүй.

Иймээс “Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах” гэсэн хувилбарыг сонголоо. Иймд тохирох хуульд нэмэлт оруулах замаар дараах асуудлуудыг шийдвэрлэх боломжтой тул “Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах” хувилбарыг сонгов.

ТАВ. СОНГОСОН ХУВИЛБАРЫН ҮР НӨЛӨӨГ ТАНДАН СУДАЛСАН БАЙДАЛ

Сонгосон хувилбарын үр нөлөөг аргачлалд заасны дагуу ерөнхий асуултуудад хариулах замаар дүгнэлтийг нэгтгэн хууль тус бүрээр гаргалаа.

Хүний эрх, нийгэм, эдийн засаг, байгаль орчинд үзүүлэх үр нөлөө

Хүний эрхэд үзүүлэх үр нөлөө

Үзүүлэх үр нөлөө	Холбогдох асуултууд	Хариулт	Тайлбар
1.Хүний эрхийн суурь зарчмууда	1.1 Ялгаварлан гадуурхахгүй ба тэгш байх		
	1.1.1.Ялгаварлан гадуурхахыг хориглох эсэх	Үгүй	

3	Төрийн байгууллага	Төрийн байгууллагын хувьд тухайн салбар, үйл ажиллагааны бодлогын зохицуулалтыг гаргах ёстой. Гэвч өөрийн харьяа нэгжээр дамжуулан зах зээлд оролцоу буй нь оновчтой бодлого гаргах, түүнийг хэрэгжүүлэхэд саад болно.
---	--------------------	--

Тухайн асуудал үүссэн шалтгаан, нөхцөл

Гэвч эдийн засгийг зохицуулах чиг үүрэг бүхий төрийн байгууллагууд харьяандаа аж ахуйн шинжтэй үйл ажиллагаа явуулдаг аж ахуйн нэгжүүдийг олноор үүсгэн байгуулах явдал хавтгайрлаа. Үндэсний статистикийн газрын мэдээлж байгаагаар Бизнес регистирт бүртгэлтэй төрийн болон орон нутгийн өмчийн хуулийн этгээдийн тоо 2013 онд 4,532 байсан бол 2021 онд 5,407 болж өссөн. Түүнийг нарийвчилбал 2013 оны байдлаар ТӨҮГ, ОНӨҮГ-ийн тоо 261 байсан бол 2021 онд 406 болж, төсвийн байгууллага 3,929 байсан нь 4,789 болж өсчээ.

Хувийн хэвшлийн гүйцэтгэх бүрэн боломжтой ажил, үйлчилгээг явуулахаар төрийн зүгээс аж ахуйн үйл ажиллагаа явуулах хуулийн этгээдийг үүсгэн байгуулж буй нь өөртөө илт давуу байдлыг бий болгон дангаар гүйцэтгэх, өрсөлдөөний тэгш байдлыг үүсгэх зүй бус үр дагавруудтай.

Гэвч эдгээр төрийн өмчит үйлдвэрийн газар, компаниудын дийлэнх олонхи нь алдагдалтай ажиллаж буй бөгөөд энэ нь эргээд улсын төсөвт дарамт үзүүлж байна.

ГУРАВ. АСУУДЛЫГ ШИЙДВЭРЛЭХ ЗОРИЛГЫГ ТОДОРХОЙЛСОН БАЙДАЛ

Асуудлыг шийдвэрлэхэд дараах зорилгыг тодорхойллоо:

Ийм учир дараагийн парламент бүрдэж, Засгийн газар батлагдаж өөрсдийн үйл ажиллагааны хөтөлбөрөө батлуулах хүртэлх хугацаанд аж ахуйн үйл ажиллагаанд оролцох төрийн оролцоог хязгаарлах шаардлага байна.

ДӨРӨВ. АСУУДЛЫГ ЗОХИЦУУЛАХ ХУВИЛБАРУУД, ЭЭРЭГ БОЛОН СӨРӨГ ТАЛ ДЭЭР ХИЙСЭН ХАРЬЦУУЛАЛТ

Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолоор батлагдсан “Хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах аргачлал”-ын 5.1-т заасан зохицуулалтын хувилбаруудын дагуу асуудлыг зохицуулах хувилбарыг тогтоож, эерэг болон сөрөг талыг нь харьцууллаа.

“Тэг” хувилбар буюу зохицуулалт хийхээс татгалзах” буюу одоогийн байгаагаар орхиж болно. Гэвч өрсөлдөөн ширүүсч, дэлхий улам бүр хавтгайрч, нэг тэнхлэг дээр уялдан, өрсөлдөж амьдарч буй шинэ дэг журамд тун тохиромжгүй хувилбар юм. Хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа хуулийн дагуу үйл ажиллагаа

Д нийцэж буй эсэх					
	1.1.2.Ялгаварлан гадуурхсан буюу аль нэг бүлэгт давуу байдал үүсгэх эсэх		Үгүй		
	1.1.3.Энэ нь тодорхой бүлгийн эмзэг байдлыг дээрдүүлэхийн тулд авч буй түр тусгай арга хэмжээ мөн бол олон улсын болон үндэсний хүний эрхийн хэм хэмжээнд нийцэж буй эсэх	Тийм			
	1.2. Оролцоог хангах				
	1.2.1.Зохицуулалтын хувилбарыг сонгохдоо оролцоог хангасан эсэх, ялангуяа эмзэг бүлэг, цөөнхийн оролцох боломжийг бүрдүүлсэн эсэх		Үгүй		
	1.2.2.Ялангуяа зохицуулалтыг бий болгосноор эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөж буй, эсхүл хөндөгдөж болзошгүй иргэдийг тодорхойлсон эсэх	Тийм			
	1.3. Хууль дээдлэх зарчим ба сайн засаглал хариуцлага				
	1.3.1.Зохицуулалтыг бий болгосноор хүний эрхийг хөхиүлэн дэмжих, хангах, хамгаалах явцад ахиц дэвшил гарах эсэх	Тийм			
	1.3.2.Зохицуулалтын хувилбар нь хүний эрхийн Монгол Улсын олон улсын гэрээ, НҮБ-ын хүний эрхийн механизмаас тухайн асуудлаар өгсөн зөвлөмжид нийцэж байгаа эсэх	Тийм			

	1.3.3.Хүний эрхийг зөрчигчдөд хүлээлгэх хариуцлагыг тусгах эсэх		Үгүй	
2.Хүний эрхийг хязгаарласан зохицуулалт агуулсан эсэх	2.1. Зохицуулалт нь хүний эрхийг хязгаарлах бол энэ нь хууль ёсны зорилгод нийцсэн эсэх		Үгүй	
	2.2. Хязгаарлалт тогтоох нь зайлшгүй эсэх		Үгүй	
3.Эрх агуулагч	3.1. Зохицуулалтын хувилбарт хамаарах бүлгүүд буюу эрх агуулагчдыг тодорхойлсон эсэх	Тийм		
	3.2. Эрх агуулагчдыг эмзэг байдлаар нь ялгаж тодорхойлсон эсэх		Үгүй	
	3.3. Зохицуулалтын хувилбар нь энэхүү эмзэг бүлгийн нөхцөл байдлыг харгалзан үзэж, тэдний эмзэг байдлыг дээрдүүлэхэд чиглэсэн эсэх		Үгүй	
	3.4. Эрх агуулагчдын, ялангуяа эмзэг бүлгийн ялгаатай хэрэгцээг тооцсон мэдрэмжтэй зохицуулалтыг тусгах эсэх /хөгжлийн бэрхшээлтэй, үндэстний цөөнх, хэлний цөөнх, гагцхүү эдгээрээр хязгаарлахгүй/		Үгүй	
4. Үүрэг хүлээгч	4.1. Үүрэг хүлээгчдийг тодорхойлсон эсэх	Тийм		
5.Жендэрийн	5.1. Жендэрийн үзэл баримтлалыг тусгасан эсэх	Тийм		

эрх тэгш байдлыг хангах тухай хуульд нийцүүлсэн эсэх	5.2.Эрэгтэй, эмэгтэй хүний тэгш эрх, тэгш боломж, тэгш хандлагын баталгааг бүрдүүлэх эсэх	Тийм		
--	---	------	--	--

Эдийн засагт үзүүлэх үр нөлөө

Үзүүлэх үр нөлөө	Холбогдох асуултууд	Хариулт		Тайлбар
1.Дэлхийн зах зээл дээр өрсөлдөх чадвар	1.1 Дотоодын аж ахуйн нэгж болон гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгж хоорондын өрсөлдөөнд нөлөө үзүүлэх үү?		Үгүй	
	1.2 Хил дамнасан хөрөнгө оруулалтын шилжилт хөдөлгөөнд нөлөө үзүүлэх эсэх /эдийн засгийн байршил өөрчлөгдөхийг оролцуулан/?		Үгүй	
	1.3 Дэлхийн зах зээл дээрх таагүй нөлөөллийг Монголын зах зээлд орж ирэхээс хамгаалахад нөлөөлж чадах уу?		Үгүй	
2.Дотоодын зах	2.1 Хэрэглэгчдийн шийдвэр гаргах боломжийг бууруулах уу?		Үгүй	
	2.2 Хязгаарлагдмал өрсөлдөөний улмаас үнийн хөөрөгдлийг бий болгох уу?		Үгүй	
	2.3 Зах зээлд шинээр орж ирж буй аж ахуйн нэгжүүдийн хувьд		Үгүй	

зээлийн өрсөлдөх чадвар болон тогтвортой байдал	бэрхшээл, хүндрэлийг бий болгох уу?			
	2.4 Зах зээлд шинээр монополийг бий болгох уу?		Үгүй	
3.Аж ахуйн нэгжийн үйлдвэрлэлийн болон захиргааны зардал	3.1 Зохицуулалтын хувилбарыг хэрэгжүүлснээр аж ахуйн нэгжид шинээр зардал үүсэх эсэх		Үгүй	
	3.2 Санхүүжилтийн эх үүсвэр олж авахад нөлөө үзүүлэх эсэх		Үгүй	
	3.3 Зах зээлээс тодорхой бараа бүтээгдэхүүнийг худалдан авахад хүргэх эсэх		Үгүй	
	3.4 Бараа, бүтээгдэхүүний борлуулалтад ямар нэг хязгаарлалт, эсхүл хориг тавих эсэх		Үгүй	
	3.5 Аж ахуйн нэгжийг үйл ажиллагаагаа зогсооход хүргэх эсэх		Үгүй	
4.Мэдээлэх үүргийн улмаас үүсч буй захиргааны зардлын ачаалал	4.1 Хуулийн этгээдэд захиргааны шинж чанартай нэмэлт зардлуудыг /Жишээ нь, мэдээлэх, тайлан гаргах гэх мэт/ бий болгох эсэх		Үгүй	
5.Өмчлөх эрх	5.1 Өмчлөх эрхийг /үл хөдлөх, хөдлөх эд хөрөнгө, эдийн бус баялаг зэргийг/ хөндсөн зохицуулалт бий болох эсэх		Үгүй	
	5.2 Өмчлөх эрх олж авах, шилжүүлэх болон хэрэгжүүлэхэд		Үгүй	

	хязгаарлалт бий болгох эсэх			
	5.3 Оюуны өмчийн /патент, барааны тэмдэг, зохиогчийн эрх зэрэг/ эрхийг зөрчсөн зохицуулалт бий болгох эсэх		Үгүй	
6.Инноваци ба судалгаа шинжилгээ	6.1 Судалгаа шинжилгээ, нээлт хийх, шинэ бүтээл гаргах асуудлыг дэмжих эсэх		Үгүй	
	6.2 Үйлдвэрлэлийн шинэ технологи болон шинэ бүтээгдэхүүнийг нэвтрүүлэх, дэлгэрүүлэхийг илүү хялбар болгох эсэх		Үгүй	
7.Хэрэглэгч ба гэр бүлийн төсөв	7.1 Хэрэглээний үнийн төвшинд нөлөө үзүүлэх эсэх		Үгүй	
	7.2 Хэрэглэгчдийн хувьд дотоодын зах зээлийг ашиглах боломж олгох эсэх		Үгүй	
	7.3 Хэрэглэгчдийн эрх ашигт нөлөөлөх эсэх		Үгүй	
	7.4 Хувь хүний/гэр бүлийн санхүүгийн байдалд (шууд, мөн урт хугацааны туршид) нөлөө үзүүлэх эсэх		Үгүй	
8.Тодорхой бүс нутаг, салбарууд	8.1 Тодорхой бүс нутгуудад тодорхой нэг чиглэлд, ажлын байрыг шинээр бий болгох эсэх		Үгүй	
	8.2 Тодорхой бүс нутгуудад тодорхой чиглэлд, ажлын байрыг багасгах чиглэлээр нөлөө үзүүлэх эсэх		Үгүй	

	8.3 Жижиг, дунд үйлдвэрүүд, эсхүл аж ахуйн нэгжийн тодорхой салбаруудад онцгой нөлөө үзүүлэх эсэх		Үгүй	
9.Төрийн захиргааны байгууллага	9.1 Улсын төсөвт нөлөө үзүүлэх эсэх		Үгүй	
	9.2 Шинээр төрийн байгууллага байгуулах, эсвэл төрийн байгууллагад бүтцийн өөрчлөлт хийгдэх шаардлага тавигдах эсэх		Үгүй	
	9.3 Төрийн байгууллагад захиргааны шинэ чиг үүрэг бий болгох эсэх		Үгүй	
10.Микро эдийн засгийн хүрээнд	10.1 Эдийн засгийн өсөлт болон ажил эрхлэлтийн байдалд нөлөө үзүүлэх эсэх		Үгүй	
	10.2 Хөрөнгө оруулалтын нөхцөлийг сайжруулах, зах зээлийн тогтвортой хөгжлийг дэмжих эсэх	Тийм		
	10.3 Инфляци нэмэгдэх эсэх		Үгүй	
11.Олон улсын харилцаа	11.1 Монгол Улсын олон улсын гэрээтэй нийцэж байгаа эсэх	Тийм		

Нийгэмд үзүүлэх үр нөлөө

Үзүүлэх үр нөлөө	Холбогдох асуултууд	Хариулт	Тайлбар
	1.1 Шинээр ажлын байр бий болох эсэх	Үгүй	

1.Ажил эрхлэлтийн байдал, хөдөлмөрийн зах зээл	1.2 Шууд болон шууд бусаар ажлын байрны цомхотгол бий болгох эсэх		Үгүй	
	1.3 Тодорхой ажил мэргэжлийн хүмүүс болон хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдэд нөлөө үзүүлэх эсэх		Үгүй	
	1.4 Тодорхой насны хүмүүсийн ажил эрхлэлтийн байдалд нөлөөлөх эсэх		Үгүй	
2.Ажлын стандарт, хөдөлмөрлөх эрх	2.1 Ажлын чанар, стандартад нөлөөлөх эсэх		Үгүй	
	2.2 Ажилчдын эрүүл мэнд, хөдөлмөрийн аюулгүй байдалд нөлөөлөх эсэх		Үгүй	
	2.3 Ажилчдын эрх, үүрэгт шууд болон шууд бусаар нөлөөлөх эсэх		Үгүй	
	2.4 Шинээр ажлын стандарт гаргаж ирэх эсэх		Үгүй	
	2.5 Ажлын байранд технологийн шинэчлэлийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон өөрчлөлтийг бий болгох эсэх		Үгүй	
3.Нийгмийн тодорхой бүлгийг хамгаалах асуудал	3.1 Шууд болон шууд бусаар тэгш бус байдал үүсгэх эсэх		Үгүй	
	3.2 Тодорхой бүлэг болон хүмүүст сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх. Тухайлбал, эмзэг бүлэг, хөгжлийн бэрхшээлтэй		Үгүй	

	иргэд, ажилгүйчүүдэд, үндэстний цөөнхөд г.м			
	3.3 Гадаадын иргэдэд илэрхий нөлөөлөх эсэх		Үгүй	
4.Төрийн удирдлага, сайн засаглал, шүүх эрх мэдэл, хэвлэл мэдээлэл, ёс суртахуун	4.1 Засаглалын харилцаанд оролцогчдод нөлөөлөх эсэх		Үгүй	
	4.2 Төрийн байгууллагуудын үүрэг, үйл ажиллагаанд нөлөөлөх эсэх	Тийм		
	4.3 Төрийн захиргааны албан хаагчдын эрх, үүрэг, харилцаанд нөлөөлөх эсэх	Тийм		
	4.4 Иргэдийн шүүхэд хандах, асуудлаа шийдвэрлэх эрхэд нөлөөлөх эсэх		Үгүй	
	4.5 Улс төрийн нам, төрийн бус байгууллагын үйл ажиллагаанд нөлөөлөх эсэх		Үгүй	
5.Нийтийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал	5.1 Хувь хүний/нийт хүн амын дундаж наслалт, өвчлөлт, нас баралтын байдалд нөлөөлөх эсэх		Үгүй	
	5.2 Зохицуулалтын хувилбарын улмаас үүсэх дуу чимээ, агаар, хөрсний чанарын өөрчлөлт хүн амын эрүүл мэндэд сөрөг нөлөө үзүүлэх эс эх		Үгүй	
	5.3 Хүмүүсийн амьдралын хэв маяг /хооллолт, хөдөлгөөн,		Үгүй	

	архи, тамхины хэрэглээ/-т нөлөөлөх эсэх			
6.Нийгмийн хамгаалал, эрүүл мэнд, боловсролын систем	6.1 Нийгмийн үйлчилгээний хүртээмжид эсэх чанар, нөлөөлөх	Тийм		
	6.2 Ажилчдын боловсрол, хөдөлгөөнд эсэх шилжилт нөлөөлөх		Үгүй	
	6.3 Иргэдийн боловсрол /төрийн болон хувийн сургуулиар/ мэргэжил давтан сургалтад нөлөө үзүүлэх эсэх хэвшлийн олох, эзэмших, сөрөг		Үгүй	
	6.4 Нийгмийн болон эрүүл мэндийн үйлчилгээ авахад нөлөө үзүүлэх эсэх		Үгүй	
	6.5 Их дээд сургуулиудын ажиглагаа, удирдлагад нөлөөлөх эсэх үйл өөрийн нөлөөлөх		Үгүй	
7.Гэмт хэрэг, нийгмийн аюулгүй байдал	7.1 Нийгмийн аюулгүй байдал, гэмт хэргийн нөхцөл байдалд нөлөөлөх эсэх		Үгүй	
	7.2 Хуулийг албадан хэрэгжүүлэхэд нөлөөлөх эсэх		Үгүй	
	7.3 Гэмт хэргийн илрүүлэлтэд нөлөөлөх эсэх		Үгүй	
	7.4 Гэмт хэргийн хохирогчид, гэрчийн		Үгүй	

	эрхэд сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх			
8.Соёл	8.1 Соёлын өвийг хамгаалахад нөлөө үзүүлэх эсэх		Үгүй	
	8.2 Хэл соёлын ялгаатай байдал бий болгох эсэх, эсхүл уг ялгаатай байдалд нөлөөлөх эсэх		Үгүй	
	8.3 Иргэдийн түүх, соёлоо хамгаалах оролцоонд нөлөөлөх эсэх		Үгүй	

Хүснэгт 5.

Байгаль орчинд үзүүлэх үр нөлөө

Үзүүлэх үр нөлөө	Холбогдох асуултууд	Хариулт	Тайлбар
1.Агаар	1.1 Зохицуулалтын үр дүнд агаар бохирдлыг нэмэгдүүлэх эсэх	Үгүй	
2.Зам тээвэр, түлш эрчим хүч	2.1 Тээврийн хэрэгслийн түлшний хэрэглээг нэмэгдүүлэх/ бууруулах эсэх	Үгүй	
	2.2 Эрчим хүчний хэрэглээг нэмэгдүүлэх эсэх	Үгүй	
	2.3 Эрчим хүчний үйлдвэрлэлд нөлөө үзүүлэх эсэх	Үгүй	
	2.4 Тээврийн хэрэгслийн агаарын бохирдлыг нэмэгдүүлэх эсэх	Үгүй	
	3.1 Ан амьтны тоо хэмжээг бууруулах эсэх	Үгүй	

3. Ан амьтан, ургамал хамгаалах	3.2 Ховордсон болон нэн ховор амьтан, ургамалд сэргээр нөлөөлөх эсэх		Үгүй	
	3.3 Ан амьтдын нүүдэл, суурьшилд сэргээр нөлөөлөх эсэх		Үгүй	
	3.4 Тусгай хамгаалалттай газар нутагт сэргээр нөлөөлөх эсэх		Үгүй	
4. Усны нөөц	4.1 Газрын дээрх ус болон гүний ус, цэвэр усны нөөцөд сэргээр нөлөөлөх эсэх		Үгүй	
	4.2 Усны бохирдлыг нэмэгдүүлэх эсэх		Үгүй	
	4.3 Ундны усны чанарт нөлөөлөх эсэх		Үгүй	
5. Хөрсний бохирдол	5.1 Хөрсний бохирдолтод нөлөө үзүүлэх эсэх		Үгүй	
	5.2 Хөрсийг эвдлэх, ашиглагдсан талбайн хэмжээг нэмэгдүүлэх эсэх		Үгүй	
6. Газрын ашиглалт	6.1 Ашиглагдаагүй байсан газрыг ашиглах эсэх		Үгүй	
	6.2 Газрын зохицуулалтыг өөрчлөх эсэх		Үгүй	
	6.3 Экологийн зориулалтаар хамгаалагдсан газрын зориулалтыг өөрчлөх эсэх		Үгүй	
	7.1 Самар, жимс зэрэг нөхөн сэргээгдэх байгалийн баялгийг		Үгүй	

7.Нөхөн сэргээгдэх/ нөхөн сэргээгдэхгүй баялаг	түүний нөхөн сэргээлтийн хугацаанаас өмнө ашиглах эсэх			
	7.2 Нөхөн сэргээгдэхгүй баялгийн нэмэгдэх эсэх		Үгүй	

ЗУРГАА. ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ХУВИЛБАРУУДЫГ ХАРЬЦУУЛСАН ДҮГНЭЛТ

Иймээс аргачлалын 7-д зааснаар хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах хувилбарыг сонгосон.

Хувилбаруудын эерэг болон сөрөг тал, зорилгод хүрэх байдал, зардал, үр өгөөжийн харьцаа, хүний эрх, эдийн засагт, нийгэм, байгаль орчинд үзүүлэх үр нөлөө, хууль тогтоомжтой нийцэж буй эсэх, гарч болох сөрөг үр дагавар, түүнийг арилгах хувилбар байгаа эсэх гэсэн шалгуураар дахин нягтлан үзэж, хуулийн төсөл боловсруулах замаар шийдвэрлэх боломжтой гэж дүгнэлээ.

ДОЛОО. ЗӨВЛӨМЖ

Тогтоолын төслийн үр нөлөөний үнэлгээг зохих журмын дагуу хийж гүйцэтгэн дараах зөвлөмжийг хүргүүлж байна. Үүнд:

Нэг. Засгийн газрын зүгээс төрийн өмчит компани, үйлдвэрийн газруудын үйл ажиллагааны үр ашиг, зах зээлд эзлэх хувь, оролцооны талаарх нарийвчилсан судалгааг хийх шаардлагатай.

Хоёр. Тогтоол батлагдсантай холбоотойгоор хувьчлах, татан буулгах төрийн өмчит компани, үйлдвэрийн газруудын жагсаалтыг гаргаж, төрийн өмчийн талаарх хийх шинэчлэлийн бодлогоо Засгийн газраас танилцуулан Улсын Их хурлаар хэлэлцүүлэх нь зүйтэй.

Гурав. Тогтоолын хэрэгжилтийг хангахын тулд хуулийг олон нийтэд сурталчлан таниулах, хуулийн үйлчлэлд хамаарах хувь хүн, хуулийн этгээдүүдэд мэдлэг, мэдээллийг тухай бүр хүргэх, мөн хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх төрийн байгууллагын ажилтан, албан хаагч нарт сургалт, семинарыг зохион байгуулах нь зүйтэй.

**АЖ АХУЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНД ОРОЛЦОХ ТӨРИЙН ОРОЛЦООГ ХЯЗГААРЛАХ
ТУХАЙ ТОГТООЛЫН ТӨСЛИЙН НӨЛӨӨГ ҮНЭЛСЭН СУДАЛГААНЫ ТАЙЛАН**

Улаанбаатар хот 2022 он

АЖ АХУЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНД ОРОЛЦОХ ТӨРИЙН ОРОЛЦООГ ХЯЗГААРЛАХ ТУХАЙ ТОГТООЛЫН ТӨСЛИЙН НӨЛӨӨГ ҮНЭЛСЭН СУДАЛГААНЫ ТАЙЛАН

НЭГ. ЕРӨНХИЙ ЗҮЙЛ

Энэхүү үнэлгээг Аж ахуйн үйл ажиллагаанд оролцох төрийн оролцоог хязгаарлах тухай Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөлд Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 17 дугаар зүйлд заасны дагуу дүн шинжилгээ хийх, үр нөлөөг тооцож, давхардал, хийдэл, зөрчлийг илрүүлэн, хуулийн зүйл, заалтыг ойлгомжтой, хэрэгжих боломжтой байдлаар боловсруулахад зөвлөмж өгөх зорилгоор гүйцэтгэлээ.

Аж ахуйн үйл ажиллагаанд оролцох төрийн оролцоог хязгаарлах тухай хуулийн төсөл нь Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 5 дугаар бүлэгд заасны дагуу “Улсын Их Хурлын тогтоол” хэлбэрээр боловсруулагдсан.

Хуулийн төслүүдийн үр нөлөөг үнэлэх ажиллагааг Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 3 дугаар хавсралтаар батлагдсан “Хуулийн төслийн үр нөлөө тооцох аргачлал”-д /цаашид “Аргачлал” гэх/ заасны дагуу дараах үе шатаар хийлээ.

1. Шалгуур үзүүлэлтийг сонгох;
2. Хуулийн төслөөс үр нөлөө тооцох хэсгээ тогтоох;
3. Урьдчилан сонгосон шалгуур үзүүлэлтэд тохирох шалгах хэрэгслийн дагуу үр нөлөөг тооцох;
4. Үр дүнг үнэлэх, зөвлөмж өгөх.

ХОЁР. ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛЭХ ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТИЙГ СОНГОСОН БАЙДАЛ, ҮНДЭСЛЭЛ

Тус үнэлгээний ажлыг хийж гүйцэтгэхдээ хуулийн төслийн зорилго, хамрах хүрээ, зохицуулах асуудалтай уялдуулан Аргачлалын 2.9-д заасныг үндэслэн 6 шалгуур үзүүлэлтээс дараах 4 шалгуур үзүүлэлтийг сонголоо.

Үүнд:

1. Зорилгод хүрэх байдал;
2. Практикт хэрэгжих боломж;
3. Ойлгомжтой байдал;
4. Харилцан уялдаа зэрэг болно.

Шалгуур үзүүлэлтийг сонгосон үндэслэл:

“Зорилгод хүрэх байдал” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн зорилго нь үзэл баримтлалд тусгасан хуулийн төслийг боловсруулах болсон үндэслэл, шаардлагад нийцэж байгаа байдал, хуулийн төсөлд тусгагдсан зохицуулалтууд нь хуулийн төслийн зорилгод хүрэх боломжтой байдлаар томъёологдсон эсэхийг үнэллээ. Энэхүү үнэлгээг хийхдээ хуулийн төслийн үзэл баримтлалтай танилцаж, хуулийн төсөл боловсруулах болсон үндэслэл, шаардлага, хуулийн төслийн зорилго болон зорилгод хүрэхэд чиглэгдсэн,

мөн түүнийг тодорхой илэрхийлж чадахуйц арга хэмжээ, зохицуулалтыг сонгож авсан болно.

“**Практикт хэрэгжих боломж**” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн зүйл, заалтууд тэдгээрийг дагаж мөрдөх болон хэрэгжүүлэх этгээдэд тухайн хуулийн төслийн зохицуулалтыг хэрэгжүүлэх боломж, бололцоо байгаа эсэхийг үнэлэхээр сонгосон болно.

“**Ойлгомжтой байдал**” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төсөл нь түүнийг хэрэглэх, хэрэгжүүлэх этгээдэд ойлгомжтой, логик дараалалтай томъёологдсон эсэхийг шалгах үүднээс хуулийн төсөл нь Хууль тогтоомжийн тухай хууль, Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалд заасан шаардлагыг хангасан эсэхийг шалгах байдлаар үнэлгээг хийхээр сонголоо.

“**Харилцан уялдаа**” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийг бүхэлд нь бүхэлд нь Монгол Улсын Үндсэн Хууль, холбогдох бусад хуульд нийцсэн эсэхийг Аргачлалд заасан асуултад хариулах замаар үнэлгээг хийхээр тооцов.

ГУРАВ. ХУУЛИЙН ТӨСЛӨӨС ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛЭХ ХЭСГИЙГ ТОГТООСОН БАЙДАЛ

Сонгосон шалгуур үзүүлэлтийн дагуу үр нөлөөг үнэлэхэд хамруулах хэсэг, түүнийг шалгах хэрэгслийг дараах байдлаар тогтоолоо.

Д/д	Шалгуур үзүүлэлт	Үр нөлөөг үнэлэх хэсэг	Шалгах хэрэгсэл
1	Зорилгод хүрэх байдал	Хуулийн төсөл бүхэлдээ	Хуулийн төслийн үзэл баримтлалд дэвшүүлсэн зорилгыг хангах эсэхэд дүн шинжилгээ хийх.
2	Практикт хэрэгжих боломж	Хуулийн төслийн 4 ^{1.2} дүгээр зүйл	Хуулийн төслийн сонгосон зүйлүүд практикт хэрэгжих боломжтой эсэхийг холбогдох хуулийн зохицуулалт хоорондын уялдаа, хэрэгжилтийн практик, мэргэжилтнүүдийн санал, дүгнэлтэд тулгуурлан дүн шинжилгээ хийнэ.
3	Ойлгомжтой байдал	Хуулийн төслийг зохицуулалтыг бүхэлд нь хамруулах	Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 28, 29, 30 дугаар зүйл, Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалд заасан шаардлагыг хангасан эсэхийг шалгах.
4	Харилцан уялдаа	Хуулийн төслийг зохицуулалтыг бүхэлд нь хамруулах	Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.1.1, 29.1.5, 29.1.7, 29.1.10-т болон Аргачлалын 4.10-т заасан

		шаардлага, шалгуурыг хангасан шалгах.
--	--	---------------------------------------

Дээрх урьдчилан сонгосон шалгуур үзүүлэлтэд тохирсон шалгах хэрэгслийн дагуу хуулийн төслийн үр нөлөөг дараах байдлаар үнэллээ.

“Зорилгод хүрэх байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хийсэн үнэлгээ

Бид хувийн өмчийг эрхэмлэсэн, олон хэвшил бүхий эдийн засагтай улс байх нийгмийн гэрээг 1992 онд батлагдсан Шинэ Үндсэн Хуулиндаа суулгаж өгсөн. Ингэснээр төрийн зохицуулах болон өмчлөлийн бодлого салангид байх олон улсын нийтлэг зарчим руу шилжсэн. Гэвч эдийн засгийг зохицуулах чиг үүрэг бүхий төрийн байгууллагаад харьяандаа аж ахуйн шинжтэй үйл ажиллагаа явуулдаг аж ахуйн нэгжүүдийг олноор үүсгэн байгуулах явдал хавтгайрлаа. Үндэсний статистикийн газрын мэдээлж байгаагаар Бизнес регистрт бүртгэлтэй төрийн болон орон нутгийн өмчийн хуулийн этгээдийн тоо 2013 онд 4,532 байсан бол 2021 онд 5,407 болж өссөн. Түүнийг нарийвчилбал 2013 оны байдлаар ТӨҮГ, ОНӨҮГ-ийн тоо 261 байсан бол 2021 онд 406 болж, төсвийн байгууллага 3,929 байсан нь 4,789 болж өсчээ.

“Ойлгомжтой” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хийсэн үнэлгээ

Энэхүү шалгах хэрэгслийн дагуу тогтоолын төслийг бүхэлд нь Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлд заасан хууль тогтоомжийн төслийн эх бичвэрийн агуулгад тавих нийтлэг шаардлага, 30 дугаар зүйлд заасан хуулийн төслийн хэл зүй, найруулгад тавих нийтлэг шаардлагад нийцүүлэн боловсруулсан эсэхийг дараах асуултад хариулт өгөх замаар шалгалаа.

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлд заасан хуулийн төслийн эх бичвэрийн агуулгад тавих нийтлэг шаардлага	
Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн зохицуулалт	Хуулийн төслийн зохицуулалтад үнэлгээ хийсэн байдал
29.1.1.Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээнд нийцсэн, бусад хууль, үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалтай уялдсан байх;	Шаардлагад нийцсэн
29.1.2.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцаанд хамаарах асуудлыг бүрэн тусгасан байх;	Шаардлагад нийцсэн
29.1.3.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцааны хүрээнээс хальсан асуудлыг тусгахгүй байх;	Шаардлагад нийцсэн
29.1.4.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцаанд үл хамаарах хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах буюу хүчингүй болсонд тооцох тухай заалт тусгахгүй байх;	Шаардлагад нийцсэн
29.1.5.зүйл, хэсэг, заалт нь хоорондоо зөрчилгүй байх;	Шаардлагад нийцсэн

29.1.6.хэм хэмжээ тогтоогоогүй, тунхагласан шинжтэй буюу нэг удаа хэрэгжүүлэх заалт тусгахгүй байх;	Шаардлагад нийцсэн
29.1.7.бусад хуулийн заалтыг давхардуулан заахгүйгээр шаардлагатай бол түүнийг эш татах, энэ тохиолдолд эшлэлийг тодорхой хийж, хуулийн нэр болон хэвлэн нийтэлсэн албан ёсны эх сурвалжийг бүрэн гүйцэд заасан байх;	Шаардлагад нийцсэн
29.1.8.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцаа, хуулийн үйлчлэх хүрээ, эрх зүйн харилцаанд оролцогч хүн, хуулийн этгээдийн эрх, үүрэг, зохицуулалтад удирдлага болгох, харгалзан үзэх нөхцөл байдал, нийтийн эрх зүйн этгээдийн чиг үүрэг, эрх хэмжээ, тэдгээрийг биелүүлэх журам;	Шаардлагад нийцсэн
29.1.9.шаардлагатай тохиолдолд эрх зүйн хэм хэмжээг зөрчсөн этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагын төрөл, хэмжээ, хуулийн хүчин төгөлдөр болох хугацаа, хууль буцаан хэрэглэх тухай заалт, хуулийг дагаж мөрдөх журмын зохицуулалт, бусад хуулийн зүйл, заалтыг хүчингүй болсонд тооцох, хасах заалт;	Шаардлагад нийцсэн
29.1.10.шаардлагатай тохиолдолд бусад хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах болон хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай дагалдах хуулийн төслийг боловсруулсан байх;	Шаардлагад нийцсэн
29.1.11.хуулийн төсөл нь хуулийн зорилго гэсэн зүйлтэй байж болох бөгөөд зорилгод тус хуулиар хангахаар зорьж байгаа иргэний үндсэн эрх, бэхжүүлэх үндсэн зарчим, хүрэх үр дүнг тусгана.	Шаардлагад нийцсэн
Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 30 дугаар зүйлд заасан хуулийн төслийн эх бичвэрийн агуулгад тавих нийтлэг шаардлага	
30.1.1.Монгол Улсын Үндсэн хууль, бусад хуульд хэрэглэсэн нэр томъёог хэрэглэх;	Шаардлагад нийцсэн
30.1.2.нэг нэр томъёогоор өөр өөр ойлголтыг илэрхийлэхгүй байх;	Шаардлагад нийцсэн
30.1.3.үг хэллэгийг монгол хэл бичгийн дүрэмд нийцүүлэн хоёрдмол утгагүй товч, тодорхой, ойлгоход хялбараар бичих;	Шаардлагад нийцсэн
30.1.4.хүч оруулсан нэр томъёо хэрэглэхгүй байх;	Шаардлагад нийцсэн
30.1.5.жинхэнэ нэрийг ганц тоон дээр хэрэглэх.	Шаардлагад нийцсэн

“Харилцан уялдаа” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хийсэн үнэлгээ

Аж ахуйн үйл ажиллагаанд оролцох төрийн оролцоог хязгаарлах тухай тогтоллын төслийн зүйл заалтуудыг үзэхэд уялдаа, хамаарлыг сайтар тодорхойлж өгч чадсан гэж үзэж байна.

№	Асуулт	Хариулт
1	Хуулийн төслийн зохицуулалт тухайн хуулийн зорилттой нийцэж байгаа эсэх;	Нийцсэн
2	Хуулийн төслийн “Хууль тогтоомж” гэсэн хэсэгт заасан хуулиудын нэр тухайн харилцаанд хамаарах хууль мөн эсэх;	Нийцсэн
3	Хуулийн төсөлд тодорхойлсон нэр томъёо тухайн хуулийн төслийн болон бусад хуулийн нэр томъёотой нийцэж байгаа эсэх;	Нийцсэн
4	Хуулийн төслийн зүйл, заалт тухайн хуулийн төсөл болон бусад хуулийн заалттай нийцэж байгаа эсэх;	Нийцсэн
5	Хуулийн төслийн зүйл, заалт тухайн хуулийн төслийн болон бусад хуулийн заалттай давхардсан эсэх;	Давхардаагүй
6	Хуулийн төслийг хэрэгжүүлэх этгээдийг тодорхой тусгасан эсэх;	Тусгасан
7	Хуулийн төсөлд шаардлагатай зохицуулалтыг орхигдуулсан эсэх;	Орхигдуулаагүй
8	Хуулийн төсөлд төрийн байгууллагын гүйцэтгэх чиг үүргийг давхардуулан тусгасан эсэх;	Тусгаагүй
9	Төрийн байгууллагын чиг үүргийг төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоодоор гүйцэтгүүлэх боломжтой эсэх;	Боломжтой
10	Татварын хуулиас бусад хуулийн төсөлд албан татвар, төлбөр, хураамж тогтоосон эсэх;	Үгүй
11	Тухайн хуулийн төсөлд тусгасан тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой зохицуулалтыг Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай хуульд тусгасан эсэх;	Үгүй
12	Монгол Улсын Үндсэн хууль болон Монгол Улсын олон улсын гэрээнд заасан хүний эрхийг хязгаарласан зохицуулалт тусгасан эсэх;	Тусгаагүй
13	Хуулийн төслийн зүйл, заалт жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангасан эсэх;	Ийм зохицуулалт шаардлагагүй
14	Хуулийн төсөлд шударга бус өрсөлдөөнийг бий болгоход чиглэсэн заалт тусгагдсан эсэх;	Ийм зохицуулалт шаардлагагүй
15	Хуулийн төсөлд авлига, хүнд суртлыг бий болгоход чиглэсэн заалт тусгагдсан эсэх;	Ийм зохицуулалт шаардлагагүй
16	Хуулийн төсөлд тусгасан хориглосон хэм хэмжээг зөрчсөн этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагын талаар тодорхой тусгасан эсэх.	Ийм зохицуулалт шаардлагагүй

ДҮГНЭЛТ, ЗӨВЛӨМЖ

Энэхүү үнэлгээг Аж ахуйн үйл ажиллагаанд оролцох төрийн оролцоог хязгаарлах тухай Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийн үр нөлөөг Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 3 дугаар хавсралтаар батлагдсан “Хуулийн төслийн үр нөлөө тооцох аргачлал”-ын дагуу тооцож дараах дүгнэлт, зөвлөмжийг гаргаж байна.

Энэхүү үнэлгээг эдгээр хуулийн төслүүдэд хийхэд сонгосон шалгуур үзүүлэлтүүдээр үнэлэхэд хуулийн төслийн үзэл баримтлалаар тодорхойлсон зорилгыг хангасан, практикт хэрэгжих бүрэн боломжтой, хуулийн төслийн томьёолол нь ойлгомжтой, хоёрдмол утга санаагүй, тодорхой, Монгол Улсын үндсэн хууль, бусад хууль тогтоомж болон тухайн хуулийн зүйл, заалттай давхардаагүй, зөрчилдөөгүй гэж дүгнэж байна.

Иймд хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх аргачлалын дагуу Жагсаал, цуглаан хийх журмын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслүүдийн эх бичвэрийн агуулгад тавих нийтлэг шаардлага, хуулийн төслийн уялдаа холбоо хангагдсан байна гэж үзлээ.

**АЖ АХУЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНД ОРОЛЦОХ ТӨРИЙН ОРОЛЦООГ ХЯЗГААРЛАХ
ТУХАЙ ХУУЛИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХТЭЙ ХОЛБОГДОН ГАРАХ
ЗАРДЛЫН ТООЦООНЫ ТАЙЛАН**

Улаанбаатар хот 2021 он

**АЖ АХУЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНД ОРОЛЦОХ ТӨРИЙН ОРОЛЦООГ ХЯЗГААРЛАХ
ТУХАЙ ХУУЛИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХТЭЙ ХОЛБОГДОН ГАРАХ
ЗАРДЛЫН ТООЦООНЫ ТАЙЛАН**

Аж ахуйн үйл ажиллагаанд оролцох төрийн оролцоог хязгаарлах тухай хуулийн төсөлд тусгагдсан зохицуулалттай уялдан зардал үүсгэх болон үүсгэж болзошгүй зүйл, заалтыг Хууль тогтоомжийн тухай хууль болон Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 4 дүгээр хавсралтаар баталсан “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоог хийх аргачлал”-ын дагуу судлахад төр, хуулийн этгээд ба иргэнд ямар ч нэмэлт зардал үүсэхгүй болно.

ИРГЭД, ОЛОН НИЙТЭЭС ИРҮҮЛСЭН САНАЛЫН ТОВЬЁОГ

НЭР	САНАЛУУД	ТУСГАСАН ЭСЭХ	ТАЙЛБАР
Н. Хосбаяр	Жагсаал, цуглаан хийхийн өмнө тухай орон нутгийн засаг захиргаа, цагдаад мэдэгддэг байхад л болно	тийм	
Доржсүрэн Энхбат	<p>https://legalinfo.mn/mn/detail/252 тус хуулийн 7 дугаар зүйлийн 6 дахь хэсгийг ..." Төрийн ордон, Сүхбаатрын талбайг иргэдийн үзэл бодлоо илэрхийлэх хэсгийг хориглосон зурвасыг хэсэгчлэн тогтоохдоо үндсэн хуулинд заасан чиг үүргийг мөрдөх ба төрийн ордон болон тусгай хамгаалалтын газрын талбайн зөвшөөрөгдөх хэсгийг иргэдэд нээлттэй индэр байдлаар ашиглахыг хориглохгүй байж болно ... гэж өөрчлөн найруулах</p>	тийм	
	<p>1. Жагсаал цуглаан хийх, үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх эрхийг зөвшөөрөл авдаг зарчмаар биш гарах үр дүнг нь жагсаал зохион байгуулж буй хүмүүс, албан байгууллагат хүлээлгэдэг байх тогтолцоог боловсронгуй болгох - Цагдаа болон иргэний хооронд үүсч буй зөрчилдөөнийг тусгай заалт, журмаар нарийвчлан тогтоох - цагдаагийн албан хаагчийн эрхийг хамгаалдаг байх. Зарим тохиолдолд цагдаагийн нэр хүндэд шууд халдах, биед нь халдах үг хэлээр гутаан доромжлох явдал ажиглагдаж буй учир тухайн нөхцөл байдалд тохирсон тусгай журам боловсруулж мөрдүүлэх. - Иргэн болон цагдаагийн эрх илт зөрчигдөх үеийн баримтжуулалт болон нийтэд ил гарч байгаа шууд дамжуулалт болон бусад цахим ил тод байдлыг албажуулж болох - Жагсаал зохион байгуулагдаж байгаа талбайд мөрдөгдөх тусгай заалт журам байж болох</p>	үгүй	ХЗДЯ-аас процессын журмыг боловсруулах нь зүйтэй гэж үзсэн.
	<p>2. Иргэн болон байгууллага жагсаал зохион байгуулахдаа аль харъяатаас ямар зорилгоор, хэдий хугацаанд, ямар үр дүнг шаардаж, эсвэл хүлээж жагсах гэж байгааг тодруулсан асуулга заавал бөглүүлдэг байхыг хуулинд тусгаж өгөх</p>		
Сайнбаяр Мөнх-Эрдэнэ	Жагсаал цуглаан хийхэд зөвшөөрөл авдаг асуудлыг болиулах. Хэрэв иргэд жагсаал, цуглаан хийвэл холбогдох төрийн байгууллагаас очиж бүртгэл хийх, цагдаа нар жагсаалыг зогсоох бус жагсаалд оролцож буй иргэдийн аюулгүй байдлыг хангах үйлчилгээ үзүүлдэг байх.	тийм	
Дэмбэрэл Оросоо	<p>Сайн байна уу? Жагсаал, цуглаан хийх журмын тухай хуультай холбоотойгоор дараахь саналыг хүргүүлж байна. Үүнд: 1. Жагсаал, цуглаан хийх журмын тухай хууль 1994 онд батлагдсан бөгөөд өнөөдрийн байдлаар уг хууль цаг үеэсээ ихэд хоцорсон. Анх жагсаал, цуглаан хийх журмын тухай хуулиар жагсаал, цуглаан хийхэд "Зөвшөөрөл" авдаг байсан, зөвшөөрөл авах нь буруу гэдгийг хүлээн зөвшөөрч жагсаал, цуглаан хийх гэж буй иргэн зөвхөн мэдэгдэл өгөөд бүртгүүлээд эрхээ эдлэх хуулийн шаардлага тавьсан юм, гэтэл одоод "Бүртгэл" гэдэг нь "Зөвшөөрөл"-ийн агуулгатай болж, Бүртгэлгүй жагсаалыг хууль бус гэж үзэж Зөрчлийн хуулиар хариуцлага хүлээлгэх болсон, иймд хуульд байгаа "бүртгүүлэх", "Мэдэгдэх" гэдгийг агуулгаар өөрчлөх шаардлагатай.</p>	тийм	
	<p>2. Сүхбаатарын талбай тал хэсэг нь төрийн ордны хамгаалалтын нутаг дэвсгэрт орж байгаагаас Сүхбаатарын талбай дээр жагсаж байгаа иргэд Төрийн ордны хамгаалалтын нутаг дэвсгэрт жагсаал, цуглаан хийсэн гэдэг эрх зүйн асуудал үүсч байгаа тул уг заалтыг өөрчлөх</p>	тийм	
	<p>3. Жагсагч иргэд эд хэрэглэлтэй ирдэг, сандал, майхан, төрөл бүрийн тоноглол, хэрэгсэл, үүнийг цагдаа нь хурааж авч хориглож байгаа нь хуульд нийцэхгүй байгаа юм, үүнийг зохицуулах</p>	үгүй	ХЗДЯ-аас процессын журмыг боловсруулах нь зүйтэй гэж үзсэн.
	<p>4. Жагсаал, цуглаан хийж байгаа иргэдийн дунд эсрэг агуулгатай жагсаал, цуглаан зэрэгцүүлэн санаатай зохион байгуулах явдал ихээр гаргах болсон. Үүний улмаас эмх замбараагүй байдал үүсгэж байгааг зохицуулах, мөн үзэл бодлоо илэрхийлж байгаа иргэдийн нэр төр, нэр хүндийг санаатай гутааж байгаа үзэгдэл ихээр гаргах болсон тул үүнийг зохицуулах шаардлагатай байна.</p>	үгүй	ХЗДЯ-аас процессын журмыг боловсруулах нь зүйтэй гэж үзсэн.

	<p>5.Цагдаагийн байгууллага нь хэв журам, олон нийтийн аюулгүй байдлыг хамгаалах асуудалд хэт их чармайлт гаргаж байгаа нь буруу юм. Юуны өмнө жагсах, үзэл бодлоо илэрхийлэх эрхээ эдэлж байгаа иргэд эрхээ эдлэх боломж, баталгааг хангах чиг үүрэг эхний ээлжинд байх ёстой гэж үзэж байна.</p>	тийм	
	<p>6.Жагсаал, цуглаан хийж байгаа иргэдийн тавьж байгаа асуудал, өргөдлийг хүлээн авах, шийдвэрлэх асуудал "орхигдоод байна", иргэд үзэл бодлоо илэрхийлдэг, жагсаж, суулт, өлсгөлөн зарлаж байгаа, тэр шаардлагыг хүлээж авахгүй, төр засаг таг дуугүй, хүндэтгэлгүй хандах, үл тоомсорлох явдал их байгаад иргэд бухимдалтай байна.</p>	үгүй	
Одвог Нямдаваа	<p>Даргын эсрэг үзэл бодлоо илэрхийлэхийн тулд Даргаас зөвшөөрөл авдаг энэ завхарсан асуудлыг Жагсаал цуглааны тухай хуулийн өөрчлөлтөөр заавал засаж зохицуулах хэрэгтэй. Төрөөс зохион байгуулж байгаа элдэв өдөрлөг арга хэмжээнүүдийг Чингисийн талбайд зохион байгуулахыг хориглох хэрэгтэй! Төв талбайд төрийн байгууллагууд арга хэмжээ зохион байгуулдаг газар биш Иргэдийн эрх чөлөөгөө эдлэдэг индэр нь болох ёстой. Төр нь жагсаал цуглаан болдог хавар намрын улирлыг унтаад зориуд баахан өдөрлөг төлөвлөчихөөд түүгээрээ далимдуулаад давхцуулж бусад арга хэмжээг зохион байгуулахыг зөвшөөрөхгүй гээд ам хаагаад байгааг анхааралдаа аваарай. Төрийн байгууллагууд өдөрлөг сурталчилгаа хийх гээд байгаа бол мөнгөө төлөөд мишээл экспо, event hall-ууд дээр хийх хэрэгтэй. Төлөвлөж байгаад Төв талбайг иргэдтэй булаацалддаг Төрийн өайгууллагуудыг хоригло</p>	тийм	
Доржсүрэн Батсүрэн	<p>Жагсаал, цуглаан хийх хориглох газарт боловсрол сургалтын байгууллагыг оруулах хүсэлтэй байна. Бүрэн цутгамал ххк-ийн захирал Б.Батдэлгэр Сант сургуулийн гадаа 2018 оны 5-р сарын 21, 22, 23 өдрүүд буюу хүүхдүүдийн улсын шалгалтын өдрүүдийг давхцуулж 50 хүнтэй, чанга яригчтай, машинтай жагсаал хийх зөвшөөрөл авсан. Энэхүү үйлдэл нь хүүхдийн суралцах, тайван амгалан орчинд анги дэвших шалгалтаа өгөх эрхийг ноцтой зөрчсөн. Ийм үйлдэл аливаа сургууль, цэцэрлэгийн гадаа дахиж гаргахгүйн тулд Жагсаал цуглаан хийх журмын тухай хуульд ясли, цэцэрлэг, ерөнхий боловсролын сургуулиудын гадаа жагсаал хийхийг хориглох хэрэгтэй байна. Хүний эрхийн хуульч Д.Батсүрэн.</p>	үгүй	
Дагвадорж Амартүвшин	<p>Хувь хүний эрх чөлөөг хуулиар боож болохгүй. Даргын эсрэг жагсахдаа даргаасаа зөвшөөрөл авдаг байдлыг халах хэрэгтэй</p>	тийм	

